

lesz-e veszedelmére mind országostól e lépés? Érzi, hogy „ez szegény és utolsó veszedelemben forgó hazának gondviselese“ súlyos teher lesz fején.

Úgy is lön. Csendes családi boldogságban nem lehetett többé része. Az év közepétől kezdve újra sűrűn követik egymást levelei, míg nem 1662. jan. 16-án elküldte azt a levelet, mely nemcsak a közzétett sorozatban, hanem valószínűleg életében is utolsó volt. A mit ebben „kiván“, hogy jó egészségeth alljon övéi felől, nem teljesedhetett be többé.

Igy kísérhetjük el Kemény életét ép legfontosabb szakában e levelek fonalán szinte lépésről-lépésre egész a katasztrófaig. Becsük ép ezért nyilvánvaló.

M. Gy.

Az Erdélyi Múzeumegylet emlékirata

a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszterhez államsegély végett.

Az E. M. E. elhatározta, hogy gyűjteményei legérezhetőbb hiányainak pótlása és tudományos törekvéseinek támogatása céljából államsegélyért folyamodik a kormányhoz s e végből egy emlékiratban kifejti az E. M. E. keletkezésének és fejlődésének történetét, alapításának és rendeltetésének hivatását s mellékeli az egyes gyűjtemények igazgató őröknek külön megszerkesztett emlékiratait a táruk hiányairól és szükségleteiről.

Az E. M. E. 1901. ig. vál. ülésén megállapított emlékirat szövege a következő:

Nagyméltóságú Minister Úr!

Az E. M. E. igazgató választmányának elhatározásából azzal a tisztelettel teljes kéréssel kell Nagyméltóságodhoz folyamodnunk, hogy egyesületünket a múzeumok és könyvtárak segélyezésére az állami költségvetésbe felvett összegből, vagy valamely más alapból, avagy e célra az állami költségvetésbe külön felveendő összegből állandó évi segélyvel gyámolítani méltóztassék.

Erre a kérésre az egyesület igazgató választmányát egyrészt ez országos intézmény magas culturalis hivatásának érzete és annak kötelességszerű ápolása, másrészt feladataink nagyságához képest a rendelkezésre álló anyagi eszközök elenyésző csekélysége kényszeríti.

Az „Erdélyi Országos Múzeum“ létesítését még a különállás korszakában az 1841/43-iki erdélyi országgyűlés határozta el s lelkes hazafiak már ekkor ajánlatokat tettek egy Kolozsvárt felállítandó múzeumra. Az eszme megvalósítása azonban a bekövetkezett korszakalkotó események miatt csak 1859-ben létesülhetett, a mikor gr. Mikó Imre országos gyűjtést és actiót indított s főképp az erdélyi társadalom hazafias áldozatkészségével megalakította az „Erdélyi Országos Múzeum“-ot és az „Erdélyi Múzeumegylet“-et.

Az egylet czélül tűzte ki a Kolozsvárt létesített országos múzeum fentartását és tovább fejlesztését, a tudományok művelését és a magyar tudományosság terjesztését.

Az egylet közadakozásból, alapítványokból pénzalapot teremtett, melynek összege jelenleg mintegy 455,000 koronára rúg, az általa kezelt meghatározott rendeltetésű alapok tőkéje m. e. 120,000 korona.

Az egyidejűleg megalkotott „Erdélyi Országos Múzeum“ főbb részei könyvtár és kézírattár, érem- és régiségtár, képtár, állattár, növénytár és ásványtár.

Az egylet 1860-ban megkezdvén működését, tudományos munkálkodása tárházául megindította „az Erdélyi Múzeumegylet Évkönyveit“.

Ezek a tudományos gyűjtemények és törekvések jelentékenyen megkönnyítették és előmozdították a kolozsvári Ferencz-József tudomány egyetemnek 1872-ben történt megalapítását. Az állam ekkor szerződést kötött a múzeumegylettel, melynek értelmében az egylet gyűjteményeit az egyetem használatába engedte át. Az állam viszont a gyűjtemények használatáért évi 5000 forint fizetésére kötelezte magát. A szerződés 1894-ben megújítatván, az egylet az államnak engedte át a gr. Mikó Imre hagyatékából időközben örökölt m. e. 15 holdas múzeumkertet, Mikó Imre nyári lakával s a kertben levő minden épülettel együtt, a minek és a részletesen elősorolt szolgáltatásoknak fejében az állam arra kötelezte magát, hogy az egylet gyűjteményeinek kellő elhelyezéséről és kezeléséről gondoskodni fog. Ez azonban eddigelé csak részben és fogyatékosan történt meg.

Az egyesület tudományos működése az egyetemmel való kapcsolat óta évről-évre gyarapodott. 1884-ben két különálló szakosztályt létesített kebelében, a bölelelet-, nyelv- és történettudományi szakosztályt és az orvos természettudományi szakosztályt, melyek felolvasó gyűléseket tartanak s folyóiratokat adnak ki, az első a havonként 4 ny. íven megjelenő „Erdélyi Múzeum“-ot, a másik az „Orvos-természettudományi Értesítőt“, a mely évenként 6 füzetben m. e. 30 íven jelenik meg.

Ezek az egylet keletkezésének, fejlődésének főbb momentumai.

Kitűnik ebből, hogy az Erdélyi Országos Múzeum országos alapítvány, melyet az erdélyi törvényhozás határozott el az akkor még önálló ország múltja kulturális emlékeinek tárházául és tudományos törekvéseinek gőczpontjául.

Az anyaországgal való egyesülés olyan időben következvén be, midőn kulturális alkotásoknak az idő nem kedvezett: a törvényhozás nem létesíthette s a társadalom hozta létre a félben maradt alkotást az állam segítsége, támogatása nélkül, az önkény uralom korszakában.

Az államkormány az alkotmányos korszak beköszöntével sem vette hathatósabb támogatásába ez országos intézményt, sőt a kolozsvári egyetem alapítása alkalmával inkább saját — bár tudományos — céljára használta ki, mintsem kellő támogatásban részesítve ennek tovább

fejlesztését, virágzását biztosította volna. Államsegélyt, mint a Nemzeti Múzeum s a többi fővárosi és vidéki múzeumok, sohasem kapott, mert a szerződésben biztosított évi 5000 forint fizetés nagyobbértékű ellenszolgáltatmányok fejében adatik. Hogy csak az államnak átengedett nagyterjedelmű u. n. *Múzeum-kert* területe mily nagy összeget képvisel, fogalmat nyújthat róla az, hogy ezen a területen épültek fel azóta az egész városrészt kitevő új egyetemi épületek: a vegytani, élettani, kórhoncztonai, közegészségtani intézetek, az orsz. Karolina kórház palotái stb. stb.

Az E. M. E. eddigelé semmiféle államsegélyt nem kért s alapítókéje évi csekély jövedeleméből igyekezett megfelelni hivatásának és kötelezettségeinek.

De a jövedelem a fejlődő tudományos igények követelményeivel szemben oly elenyésző csekélységnek bizonyult már évek óta, hogy most már a szükség kényszeríti az egyesületet állami segélyért folyamodni. Mert az egyetem rohamos fejlődésével lépést kell tartani az azzal karöltve működő Erdélyi Múzeum-Együletnek s gyűjteményeinek is. Az egyetem hallgatósága 10 év óta 600-ról 1400-ra emelkedett; az E. M. E. alapjai pedig az állammal kötött szerződés után az alapítókké kamatainak leszállása következtében csak apadtak, nem emelkedtek.

Az erdélyi múzeumnak itt az ország keleti határszélén valóságos nemzeti kulturmissiot kell teljesítenie. A nemzetiségi viszonyok azt a speciális külön feladatot róvják rá, hogy a magyar nemzeti cultura fejlesztése által nemcsak szorosán tudományos, hanem állami közérdekű feladat megoldásában is segédkezzék. Versenyeznie kell az erdélyi szászok hasonló célú, magas fejlettségnek örvendő tudományos egyesületeivel és múzeumaival, melyek nem egy tekintetben kedvezőbb helyzetnek s anyagi viszonyoknak örvendenek, s mindamelllett állami segélyt is élveznek.

Nagyméltóságú Miniszter Ur! Az E. M. E. a nagyjelentőségű feladatokhoz, melyek hivatása körébe tartoznak, aránylag igen csekély anyagi eszközökkel rendelkezik. Elannyira, hogy egy-egy tára évi dotatiojára a legutóbbi években alig 600—700, a múlt évben kivételesen 900 frtot fordíthatott. (Múlt évi költségvetésünket tisztelettel mellékeljük).

Hogy mily elenyésző csekély összeg ez, ha meggondoljuk, hogy pl. a könyvtárnál csak a folyóiratok folytatására évenként körülbelül 600 frt összeg szükséges, az összeg fenmaradó része elmegy könyvkötésekre; új szerzeményekre alig marad fenn valami.

A régiségtárnál a múlt évek folyamán jóformán minden évben ajánlottak fel oly nagybecsű leletek Erdély területéről, melyeket meg nem szerezni s esetleg külföldre engedni nemcsak a tudomány, hanem a hazafiság rovására elkövetett pótolhatatlan mulasztás volt. S még ezt tudva is, kénytelenek voltunk nagy tudományos értékű leletek meg-

szerzéséről lemondani. A lehetővé vált megszerzéseket sem a rendes dotatióból, de rendkívüli előlegekből, kölcsönökből fedeztük, úgy, hogy a régiségtár dotatiója évek hosszú sorára (öt évre) előleggel van megterhelve.

Az ásványtár számára egy nagyértékű erdélyi termés-arany gyűjtemények egy részét az építési arany alap felgyűlt kamataiból vehettük csak meg Nagyméltóságod jóváhagyásával a múlt évben; a gyűjtemény nagyobb része külföldre adatott el.

Az állattár és növénytár dotatióját jóformán az eddigi gyűjtemények conservatioja emésztí fel, az erdélyi *Flora* és *Fauna* rendszeres gyűjteményének megalkotására lehetőséget nem nyújt.

Az egyes gyűjtemények igazgatói külön elősorolják tisztelettel mellékelt emlékirataikban azokat a hiányokat, melyeknek pótlását leginkább szükségesnek és halaszthatatlannak tartják.

Mindezeknél fogva tisztelettel kérjük Nagyméltóságodat, méltóztassék az E. M. E. gyűjteményeinek kiegészítésére, gyarapítására, és tudományos céljainak előmozdítására a múzeumok és könyvtárak országos dotatiójából, vagy valamely más alapból, avagy e célra az állami költségvetésbe külön felveendő összegből, az egylet hivatásához és országos intézmény jellegéhez mért *jelentékenyebb állandó évi segélyt* engedélyezni, hogy az E. M. E. megfélelhessen ama culturalis magas hivatásának, mely az alapító országos rendek és az áldozatkész ősök szeme előtt lebegett, a minek elősegítése most már, a változott viszonyok és körülmények között, a múzeumnak az egyetemmel való szoros kapcsolata mellett, az állam feladatává vált.

Kiváló tisztelettel lévén, az E. M. E. 1901. jan. 9-én tartott ig. vál. üléséből

Nagyméltóságod alázatos szolgálói:

Gr. Esterházy Kálmán,
elnök.

Dr. Szádeczky Lajos.
titkár.